

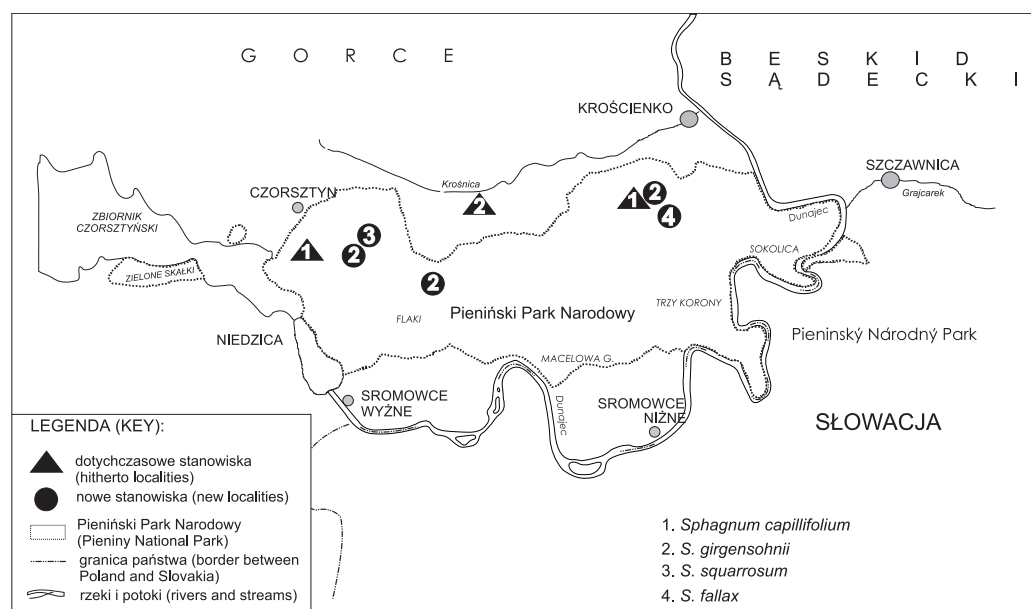
Przedstawiciele rodzaju *Sphagnum* (Sphagnaceae) w Pienińskim Parku Narodowym

Pieniński Park Narodowy (PPN) położony jest w Podokręgu Pienin Właściwych (Centralnych) oraz Podokręgu Pienin Zachodnich (PAWŁOWSKI 1977). Pierwszą informację o występowaniu torfowca Girgensohna *Sphagnum girgensohnii* w otulinie PPN podał DZIEWOLSKI (1965). Wcześniejsi, jak i późniejsi autorzy opracowań o brioflorze Pienin (SZAFRAN 1952, 1956; KARCZMARZ 1982; OCHYRA 1992), nie zamieszczają żadnych informacji o występowaniu torfowców na ich terenie. Pierwsze publikowane dane na ten temat, pochodzące z terenu Pienińskiego Parku Narodowego (PPN), zamieszcza KARCZMARZ (2000a, b). W wyniku prowadzonych w latach 2000–2002 obserwacji terenowych odnaleziono trzy nowe dla Pienińskiego Parku Narodowego gatunki torfowców oraz pięć nowych miejsc ich występowania (Ryc. 1).

Nazwy gatunkowe mchów podano za OCHYRĄ i in. (2003), nazwy gatunkowe roślin naczyniowych za opracowaniem MIRKA i in. (2002), natomiast nazwy syntaksonów za MATUSZKIEWICZEM (2001). Przy każdym stanowisku podano kwadrat kartogramu ATMOS o bokach 10 km oznaczony symbolami Ge-32 lub Ge-33 (OCHYRA & SZMAJDA 1981).

Sphagnum capillifolium (Ehrh.) Hedw.

Podawany z Łonnego Potoku oraz z Harczygruntu przez KARCZMARZA (2000b). W Łonnym Potoku (Ge-33) występuje w płacie zbiorowiska *Abies alba-Oxalis acetosella*. Runo tworzą tu gatunki mezotro-

Ryc. 1. Rozmieszczenie gatunków *Sphagnum* w Pieninach

Fig. 1. Distribution of the *Sphagnum* in the Pieniny Mts

ficznych buczyn z domieszką gatunków acydofilnych *Vaccinium myrtillus* czy nalot *Picea abies*. Jedna znaleziona kępa pokrywa powierzchnię około 4 metrów kwadratowych.

W Dolinie Harczygrunt (**Ge-32**) występuje w płacie zbiorowiska leśnego, którego drzewostan utworzony jest głównie z jodły, podszyt świerkowo-jodłowy, zaś w runie i warstwie mszystej stwierdzono tam znaczny udział gatunków acydofilnych *Lycopodium annotinum*, *Vaccinium myrtillus*, *Pleurozium schreberi* oraz *Dicranum scoparium*. Darń zajmuje tu około 2 m².

Sphagnum girgensohnii Russow

Autor niniejszej pracy potwierdził w 2001 r. istnienie stanowiska opisanego przez DZIEWOLSKIEGO (1965). Obecnie darnie torfowca znajdują się pod młodnikiem świerkowo-jodłowym, są porożrywane i łącznie zajmują powierzchnię około pół metra kwadratowego. Zagrożeniem dla stanowiska może być pozyskanie drewna i jego zrywka przez właścicieli lasu.

Nowe stanowiska odkryto przy polanie Barbarzyna, w obszarze źródłiskowym Głębokiego Potoku oraz w dolinie Łonnego Potoku (Ryc. 1).

Stanowisko przy polanie Barbarzyna (**Ge-32**) znajduje się na skraju lasu w strefie przejścia między jedliną karpacką a ciepłolubną łąką pienińską, na wysokości 580 m n.p.m. Od wschodu i południa ocienione jest przez sąsiadujące świerki i jodły. Kępa torfowca zajmuje około 4 m² i współwystępuje z *Polytrichum commune*, *Rhytidiadelphus squarrosus* oraz gatunkami łąkowymi *Festuca rubra*, *Anthoxanthum odoratum* oraz *Deschampsia caespitosa*.

W obszarze źródłiskowym Głębokiego Potoku (**Ge-32**) stanowisko torfowca Girgensohna położone jest w świerczynie sztucznego pochodzenia, 700 m n.p.m. Darnie rozproszone są pod podszytem świerkowym i jodłowym, jeden większy zwarty płat znaleziono na skraju skarpy potoku, powierzchnia darni wynosi łącznie około 6 m². Występowanie w najbliższym sąsiedztwie mchów *Hylocomium splendens*, *Pleurozium schreberi* i *Dicranum scoparium* charakterystycznych dla płatów należących do klasy *Vaccinio-Piceetea* wskazuje na zakwaszenie wierzchniej warstwy gleby. Natomiast występowanie gatunków charakterystycznych dla fitocenozy klasy *Quercus-Fagetalia* oraz rzędu *Fagetalia* (*Brachypodium sylvaticum*, *Lysimachia nemorum*, *Carex sylvatica*) pozwala przypuszczać, że jest to potencjalne siedlisko buczyny karpackiej.

W dolinie Łonnego Potoku (**Ge-33**) torfowiec Girgensohna tworzy kilka rozrzuconych darni, zajmujących łącznie około 10 m², w płatach zbiorowiska *Abies alba-Oxalis acetosella*. Darń jest zlokalizowana na wysokości 550 m n.p.m. Współwystępuje tutaj z wieloma gatunkami charakterystycznymi dla lasów mezotroficznych. Znacznie mniej jest gatunków borów świerkowych, pokrywających nie więcej niż 5% powierzchni zdjęcia (*Luzula luzulina*, *Picea abies*).

Sphagnum squarrosum Crome in Hoppe

Stanowisko znajduje się w Pieninach Zachodnich na Barbarzynie (**Ge-32**), 590 m n.p.m., gdzie torfowiec nastroszony rośnie w wysięku wodnym w zbiorowisku młaki ziołoroślowej *Caltha laeta-Chaerophyllum hirsutum*. Drzewostan utworzony w 100% z świerka oraz wysięk wody wywierają bardzo silny wpływ na florę opisywanego płatu roślinności. Oprócz gatunków acydofilnych, takich jak *Picea abies* czy *Hylocomium splendens*, można spotkać przede wszystkim gatunki siedlisk podmokłych *Chaerophyllum hirsutum*, *Caltha palustris*, *Valeriana simplicifolia*, *Crepis paludosa*, *Trichocolea tomentella*, czy wreszcie sam *Sphagnum squarrosum*. Nieco porożdzielana darń torfowca, przesiąknięta wodą, zajmuje powierzchnię około 2 m².

Sphagnum fallax (H. Klinggr.) H. Klinggr.

Torfowiec kończysty został odnaleziony na polanie Doliny Wyżnie (**Ge-33**) w Pieninach Właściwych (Centralnych), 600 m n.p.m. Tworzy darń o powierzchni około 2 m² w strefie przejścia między nie koszoną łąką ziołoroślową niższych położań a buczyną karpacką *Dentario glandulosae-Fagetum*. Od południa jest zasłonięty przez krzewy i roślinność zielną. W warstwie przyziemnej torfowiec rośnie razem z *Polytrichum commune*, *Rhytidiadelphus squarrosus* i *Plagiomnium elatum*.

Dotychczasowy brak informacji na temat występowania torfowców w Pieninach wiązać należy z niewielką penetracją terenu Pienin Zachodnich przez briologów oraz z występowaniem tych mchów w mniej atrakcyjnych pod względem florystycznym terenach. Ponadto ograniczenie występowania przedstawicieli rodzaju *Sphagnum* spowodowane jest w głównej mierze podłożem wapiennym, co wyklucza znaczną liczbę gatunków związanych raczej z glebą o odczynie kwaśnym bądź słabo kwaśnym oraz silnym uwilgotnieniem podłoża.

Opisywane w niniejszej pracy gatunki torfowców należą do częściściej spotykanych w brioflorach sąsiednich podokręgów geobotanicznych (Pas Skalic Spiskich: OCHYRA 1984; Sądecki – SZAFRAN 1956; MAMCZARZ 1977; Śląsko-Babiogórski – SZAFRAN 1956; LISOWSKI & KORNAŚ 1966; Bory Nowotarskie – STASZKIEWICZ 1958; REJMENT-GROCHOWSKA i in. 1959; STASZKIEWICZ & SZELĄG 2003).

Dzięki odkryciu trzech nowych gatunków torfowców na badanym terenie, brioflora Pienińskiego Parku Narodowego posiada 4 gatunki rodzaju *Sphagnum*, co zbliża liczbę znalezionych gatunków mszaków na terenie Pienińskiego Parku Narodowego do niemal 300 (294) (dane za KARCZMARZEM 2000b).

Podziękowania. Składam serdeczne podziękowania Panu profesorowi drowi hab. Kazimierzowi Karczmazowi za weryfikację i sprawdzenie oznaczeń opisywanych gatunków.

Summary. The representatives of *Sphagnum* genus (Sphagnaceae) in the Pieniny National Park. This paper deals with the occurrence of *Sphagnum* L. species in the Pieniny National Park (PNP). The author confirmed the occurrence of *S. girgensohnii* and *S. capillifolium* and also has found localities of two new species: *S. fallax* and *S. squarrosom*. The turfs of *Sphagnum* species cover only a few square meters within different forest communities. All of described peat moss species were found in adjacent mountains and in the Bory Nowotarskie region.

LITERATURA

- DZIEWOLSKI W. 1965. Osobliwości florystyczne lasu pod Tylką w Pieninach. – *Chrońmy Przyr. Ojcz.* **21**(5): 27–30.
- KARCZMARZ K. 1982. Mchy i wątrobowce. – W: K. ZARZYCKI (red.), *Przyroda Pienin w obliczu zmian.* – *Studia Nat.*, Ser. B **30**: 150–163.
- KARCZMARZ K. 2000a. Operat ochrony flory i grzybów. Tom 3. Operat ochrony mszaków. – Pieniński Park Narodowy, Kraków – Krościenko n/D. Mskr. s. 13 + 4 wykazy gatunków, stanowisk i biotopów.
- KARCZMARZ K. 2000b. Mszaki (*Bryophyta*). – W: J. RAZOWSKI (red.), *Flora i fauna Pienin. Monografie Pienińskie* **1**, s. 67–74. Pieniński Park Narodowy, Krościenko nad Dunajcem.
- LISOWSKI S. & KORNAŚ J. 1966. Mchy Gorców. – *Fragm. Flor. Geobot.* **12**(1): 41–114.
- MAMCZARZ H. 1977. Brioflora i zbiorowiska mszaków Beskidu Sądeckiego. Cz. 1. Brioflora Beskidu Sądeckiego. – *Monogr. Bot.* **54**: 1–156.
- MATUSZKIEWICZ W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. *Vademecum Geobotanicum* **3**. s. 537. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland – a checklist. – W: Z. MIREK (red.), *Biodiversity of Poland* **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- OCHYRA R. 1984. Mchy Skalic Nowotarskich i Spiskich (Pieniński Pas Skalkowy). – *Fragm. Flor. Geobot.* **28**(3): 419–489.

- OCHYRA R. 1992. Rzadkie i zagrożone gatunki mchów łąkowych i murawowych Pienińskiego Parku Narodowego. – Pieniny – Przyroda i Człowiek **2**: 51–53.
- OCHYRA R. & SZMAJDA P. 1981. La cartographie bryologique en Pologne. – W: J. SZWEYKOWSKI (red.), New perspectives in bryotaxonomy and bryogeography. Univ. A. Mickiewicza w Poznaniu, Ser. Biologia **20**: 105–110.
- OCHYRA R., ŻARNOWIEC J. & BEDNAREK-OCHYRA H. 2003. Census catalogue of Polish mosses. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland **3**, s. 372. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- PAWŁOWSKI B. 1977. Szata roślinna gór polskich. – W: W. SZAFER & K. ZARZYCKI (red.), Szata roślinna Polski. Wyd. 2., s. 189–252. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- REJMENT-GROCHOWSKA I., SOBOTKOWA D. & MICKIEWICZOWA J. 1959. Materiały do flory mszaków Podhala ze zbiorów R. Kobendzy. – Fragn. Flor. Geobot. **5**(1): 117–128.
- STASZKIEWICZ J. 1958. Zespoły sosnowe Borów Nowotarskich. – Fragn. Flor. Geobot. **3**(2): 105–129.
- STASZKIEWICZ J. & SZELĄG Z. 2003. Flora i roślinność rezerwatu „Bór na Czerwonym” w Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej (Karpaty Zachodnie). – Fragn. Flor. Geobot. **10**: 67–91.
- SZAFRAN B. 1952. Mszaki Pienin. – Ochr. Przyr. **20**: 89–117.
- SZAFRAN B. 1956. Zapiski briologiczne z Karpat Zachodnich (Beskidy, Tatry, Pieniny). – Fragn. Flor. Geobot. **2**(1): 143–167.

GRZEGORZ VONČINA, *Pieniński Park Narodowy, ul. Jagiellońska 107B, PL-34-450 Krościenko n. D., Polska, e-mail: gvoncina@poczta.onet.pl*

Przyjęto do druku: 4.10.2004 r.

Porosty cmentarza w Ugoszczy oraz jego okolicy (Nadbużański Park Krajobrazowy)

Ugoszcz jest małą wsią w środkowo-wschodniej Polsce, położoną we wschodniej części Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, w województwie mazowieckim (Ryc. 1). Miejscowość ta jest znacznie oddalona od dróg o nasilonym ruchu komunikacyjnym. Otaczają ją lasy, głównie bory suche (*Cladonio-Pinetum*) i świeże (*Leucobryo-Pinetum*).

Lokalny cmentarz znajduje się w północno-wschodniej części wsi i zajmuje powierzchnię ok. 500 m². Ze wszystkich stron ogranicza go metalowy płot stojący na betonowej podmurówce. Obok nowych zadbanych pomników znajdują się tam stare betonowe lub drewniane (często murszejące) krzyże, które są dogodnymi siedliskami dla porostów. Na cmentarzu rośnie też kilkanaście wiekowych, okazałych rozmiarów brzoź oraz świerki i osiki.

Cmentarz położony jest na uboczu wsi i otoczony ze wszystkich stron borem suchym (*Cladonio-Pinetum*) będącym fragmentem dużego kompleksu leśnego, w kwadracie FC 83 ATPOL (ZAJĄC 1978).

Badania prowadzono w latach 1999–2002 na terenie nekropoli oraz w otaczającym ją borze w promieniu 50 m. Uwzględniono wszystkie dostępne siedliska: korę drzew, mur-